

Ursprungsfolk/kultur

Inom globaliseringsforskningen är den tydligaste innebörden i begreppet ursprungskulturer eller ursprungsfolk ett folk vars territorium har invaderats av en kolonialmakt som etablerat bosättarkolonier som nu är majoritetsbefolkning. Dessa kan också på engelska kallas *native cultures* eller *first nations*.

När antropologin etablerades som vetenskap definierades dess studieobjekt ganska okomplicerat som stamsamhällen. Men vad är en stam? För den tidiga antropologin var stammen inte bara en särskild samhällsform, det var också ett särskilt av européerna passerat utvecklingsstadium som många utomeuropeiska folk fortfarande befann sig på. Stammarna kallades också primitiva och dess människor infödingar, vildar eller barbarer.

Begreppet ursprungsfolk blandar de koloniala och antropologiska definitionerna till något som är svåravgränsat. I Sverige är samerna betraktat som ett ursprungsfolk med en ursprunglig kultur. Det stämmer väl in på den koloniala modellen. Ursprungsfolket anses ha en speciell rätt till sitt traditionella territorium, men denna rätt kopplas också till en traditionell kultur och livsföring.

På många håll finns samhällen som tidigare kallats stammar och som idag allt oftare kallas ursprungsfolk. De etnologiska museernas samlingar är fyllda av föremål sorterade efter vilket folk de representerar. Hantverksföremål från stammar kategoriserades som etnografika medan hantverksföremål från civilisationer kategoriserades som konst.

Många av dessa så kallade stamsamhällen har inte någon lång historia i det territorium de bebodde då den koloniala expansionen ägde rum. Människor har i alla tider migrerat. Ursprungsfolkens särskilda rättigheter har uppmärksamats av FN och det innebär att benämningen har politisk betydelse. Det leder till vissa problem. Hur blir man del av ett ursprungsfolk? Vems långvariga historia på ett territorium kan klassas som ursprunglig? Vilka kulturer är öppna för nykomlingar? Har till exempel en same i New York ursprungskultur? Hur mycket får ett samhälle moderniseras innan det förlorar sin status som ursprungskultur?

Nära kopplat till diskussionen om ursprungsfolk ligger ett starkt ökande intresse för lokal och traditionell kunskap. Runt om i världen pågår en mängd projekt för att ta till vara ursprungskulturernas kunskaper om naturen och miljön de levtt och verkat i. Lokal medicin och lokalt jordbruk är exempel på områden som behandlas med allt större respekt och nyfikenhet från västerländska forskare. Inte bara som exempel på folklöre och traditionella föreställningar, utan som alternativa vägar att samspela med naturen.